

موفقیت بی سابقه چند نویسنده زن ایرانی در آمریکا

و واکنش منفی بعضی از ایرانیان

چند هفته پیش روزنامه نیویورک تایمز طی گزارشی اعلام کرد فروش کتاب «بازخوانی لولیتا در تهران» نوشته خانم **آذر نفیسی** از مرز نیم میلیون نسخه گذشته است. در هفته های اخیر این کتاب هنوز هم جای خودش را در بالای لیست پرفروش ترین کتابهای جیبی نیویورک تایمز محفوظ نگهداشته، به این معنی که فروش این کتاب، که به زبانهای زیادی ترجمه شده، هم اکنون به تعداد یک میلیون نزدیک می شود. در چند سال اخیر در آمریکا تعداد انگشت شماری از زنان ایرانی کتاب های داستان، رمان، خاطرات یا سفرنامه منتشر کرده اند، از جمله خانم **ها ناهید راکلین**، **فیروزه دوما**، **جینا نهایی**، **تارا بهرامپور**، **شکوه میرزادگی** و **گلاره آسایش**. ازین میان هیچکدام موفقیت بی سابقه خانم آذر نفیسی را نداشته است. اما به نظر می رسد پس از خانم نفیسی دو تن دیگر نیز کارشان با استقبال بسیاری روبرو شده و توجه منتقدان سرشناس را برانگیخته است. این دو نویسنده **رویا حکاکیان** و **مرجانہ ساتراپی** اند. حکاکیان با کتاب «**خروج از سرزمین نه**» که ماه پیش منتشر شد و ساتراپی با دو جلد کتاب «**پرسپولیس**» (یک و دو).

همه واکنش ها به موفقیت این زنان به یکسان مثبت نبوده. تعداد نه چندان کمی از استادان دانشگاهی ایرانی در آمریکا که فعالیت آکادمیک و رفت و آمدشان به ایران ایجاب می کند از لحن تند و انتقادی نسبت به دین اسلام پرهیز کنند، خانم نفیسی را متهم می کنند که با جریانهای محافظه کار طرفدار جورج بوش همراه شده است، جریانهایی که برای توجیه دخالت آمریکا در منطقه می خواهند ثابت کنند مسلمانان با زنان رفتاری متمدانه ندارند و همه خاطرات و گلایه ها در مورد مسایلی چون حجاب و برقه و رفتار با بدن زن در اسلام چیزی جز تبلیغات برای اثبات عقب ماندگی دین اسلام نیست.

وجه مشترک سه کتاب «**بازخوانی لولیتا در تهران**»، «**خروج از سرزمین نه**» و «**پرسپولیس**» آنست که تجربه ها و خاطرات سه زن را در متن بحرانی ترین حوادث تاریخ معاصر ایران، یعنی سالهای

انقلاب و پس از آن ترسیم می کنند و هر سه ساختمان و پرداخت کاملن حرفه ای و محکمی دارند. اما از لحاظ سبک ادبی و گرایش سیاسی میان این سه کتاب و نویسندگان آنها شباهت چندانی نیست. کتاب خانم نفیسی به شکل دفتر خاطرات نوشته شده، قطعه قطعه و کوتاه کوتاه و توأم با ملاحظات نظری و نتیجه گیری های اخلاقی و سیاسی از متون کلاسیک ادبیات انگلیسی است در فضای اختناق سیاسی و دینی در ایران پس از انقلاب. کتابهای مرجانه ساتراپی روایت هایی مصورند که زیر ظاهر بی گناه و کودکانه نقاشی هایش طنز خرد کننده ای دارد.

اما کتاب خاطرات **رویا حکاکیان** ساختمانی رُمان گونه دارد که خواننده عادی را به سادگی به درون خودش می کشد، با اینهمه، در زیر سطح روایی اولیه اش پرداخت پیچیده ای را دنبال می کنند مملو از اشاره های ادبی به فصل های خودش و به سنت هایی از ادبیات برجسته یهود (از آرون آپلفلد گرفته تا سال بلوو فیلیپ راث - که طنز تیره و خود شکنی را در مورد وجوه رفتاری و

اخلاقیِ قومی شان به کار می برند) و نیز پرداخت خطوطی موازی با اثر معروف جیمس جویس «تصویر هنرمند در جوانی» در ترسیم بنیادگراییِ دینیِ نهادی شده. حکاکیان که پیش از این دو دفتر شعر به فارسی منتشر کرده، در کتاب «خروج از سرزمین نه» روی شکل و ساختمان تک تک جمله های کتاب و گذار هر پاراگراف به پاراگراف بعدی چنان دقتی به خرج داده که به گفته بسیاری از منتقدان این کتاب به نحوی بی سابقه نثر انگلیسی را شعرگونه کرده بدون اینکه از دقت توصیفی و تحلیلی این نثر کم کرده باشد و همه با عطف توجه به سن و زوایه دید و زبانِ دختری که از لحاظ منطق روایت از هر فصل کتاب به فصل دیگر به تدریج بالغ تر و آگاهتر می شود. رویا حکاکیان هنوز به خاطره انقلاب وفادار است - انقلابی که ثمره های تلخ اش را به سمت تبعید برای خود و خانواده اش دیده اما تمامی شعف جمعی و گرمای زیرپوست حرکت انقلابی را هم توأم با خطر حریقی که در زیر آن شورِ آرمانی نهفته، در فصل بی نظیری از کتاب به نام «از روی پشت بامها» توصیف می کند.

منتقد معروف آمریکایی هارولد بلوم درباره این کتاب گفته است: «کتاب خروج از سرزمین نه خاطره نامه ای است به شدت مؤثر و تکاندهنده که با شیواییِ شگفت انگیزی به قلم درآمده و می توان پیش بینی کرد نویسنده اش کارنامه ادبی درخشانی پیش رو خواهد داشت.» محقق ایرانی احسان یارشاطر نیز گفته است: «هرچقدر از این کتاب تعریف شود، سزاوار آن است.»

حضور این سه نویسنده زن ایرانی در مصاحبه های رادیویی و تلویزیونی و سخنرانی های شهرهای مختلف آمریکا به مناسبت انتشار کتاب هاشان و نقدهای ستایش آمیزی که در روزنامه ها و مجلات معتبر درباره شان چاپ شده، توجه محافل روشنفکری آمریکا را بار دیگر متوجه ایران کرده است. پس از مطرح شده سینمای ایران در جهان و نیز موفقیت بزرگ **شیرین نشاط** در هنرهای بصری، این بار دوم است که توجهی در مقیاس وسیع و توده گیر نصیب یک جریان فرهنگی ایرانی می شود.

عبدی کلانتری (نیویورک، ۱۶ سپتامبر ۲۰۰۴)

سایت خانم رویا حکاکیان

سایت خانم آذر نفیسی

سایت خانم مرجان ساتراپی